

Jemlenišip bilmeyän bedibagt sygyrlaryň taryhy

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Nukdaýnazar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Jemlenišip bilmeyän bedibagt sygyrlaryň taryhy NUHUŇ TUPANYNDAN GADYMY GRESIÝA we ŞUMERLERE... JEMLENİŞİP BILMEDIK BEDIBAGT SYGYRLARYŇ TARYHY

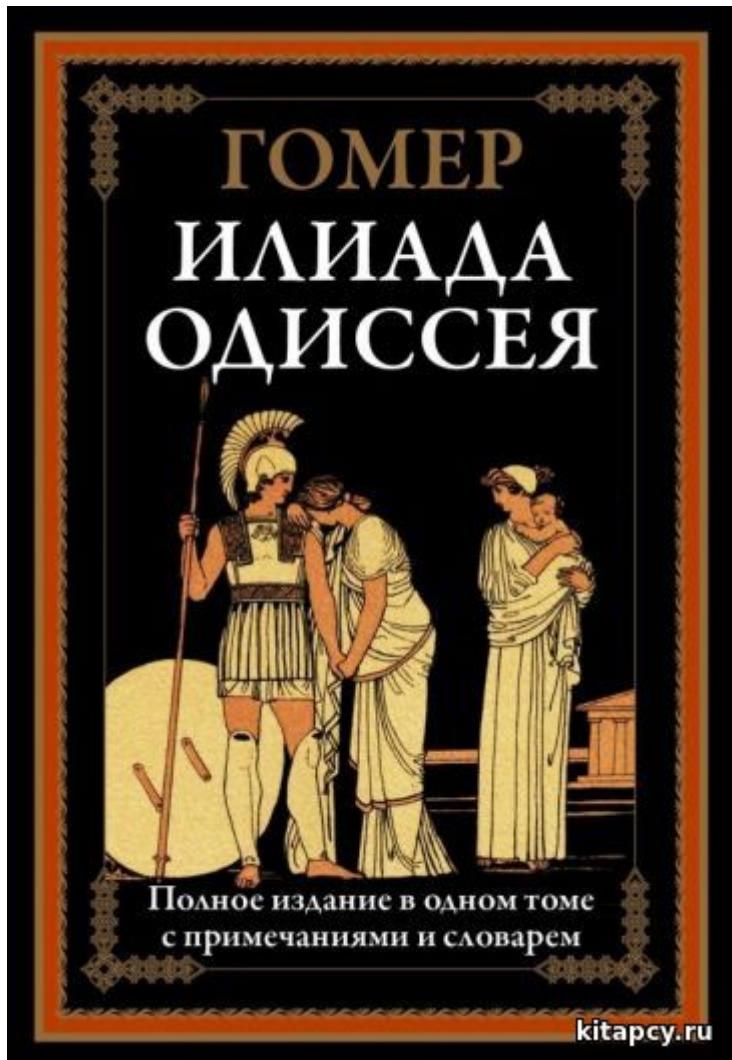
Şäheriň çar künjünde sygyrlar gaýmalaşyp ýör. Gurbanlyk sygyrlar. Ähli güýçler sygyrlara garşıy hamana mukaddes sürgün awy üçin bileleşene meñzeýär: Gassaplar, dindarlar, şäher häkimlikleriniň işgärleri...

Baýramçylyk döwründe gassaplar tarapyndan uly gykylyp edilip kowalanmaýan iri şahly mal ýa dowar barmyka? Gowurma iýenlere bolşy ýaly gurbanlykda soýan malyny ýa-da bişiren etini sosial mediýada paýlaşýanlara laýklar bilen goldaw berýänler ýokmy? Bu ajy hakykatdan iki dürlü many gelip çykýar. Sygyrlar indi ähli gurbanlyk mal soýyanlar üçin aýratyn güýç hasaplanýar.

Gurbanlyklaryň öz nukdaýnazarlaryny, maksatlaryny, isleg-arzuwlaryny, meýillerini jümle-jahanyň öñünde aç-açan mälim etmekleriniň jaý wagty geldi.

Ganly mal soýma kartinalary diňe şu günüň şertlerinde bolup geçýän zat däl. Sygyrlar gadymy greklerden, şumerlerden, hristianlygyň we iudaizmiň ilkinji ýyllaryndan bäri hemise şol bir senari bilen ýüzbe-ýüz bolup geldi. Bir wagtyň özünde on müňlerçe adamy gurban eden astekler taryhda yz galdyrypdyr. Emma sygyrlaryň başyna gelyänler müňlerçe ýyldan bäri gözümüziziň öñünde dowam edip gidip otyr.

• «ЕÝ TENESOSYŇ HUDAÝY, HUZURYŇDA ÝAKDYM ÖKÜZLERİ...»

Gadymy Gresiýada göz öňüne getirip biljek islendik zadyňyzyň hudaýy bolupdyr. Günüň, ýeliň, şerabyň, urşuň... Olar bu hudaýlary «begendirip» durmalydygyna ynanýardylar. Barjamly adamlar öz güýçlerini berkitmek üçin bu hudaýlaryň ýoluna gurbanlyk mal soýýardylar. Elbetde, soýlan malyň eti ýakylýardy, ýa-da ýere gömülyärdi. Wagtyň geçmegi bilen gurban edilen malyň bir bölegini paýlamak däbe öwrüldi.

Gomeriň «Iliada» poemasynda şeýle setirler bar:

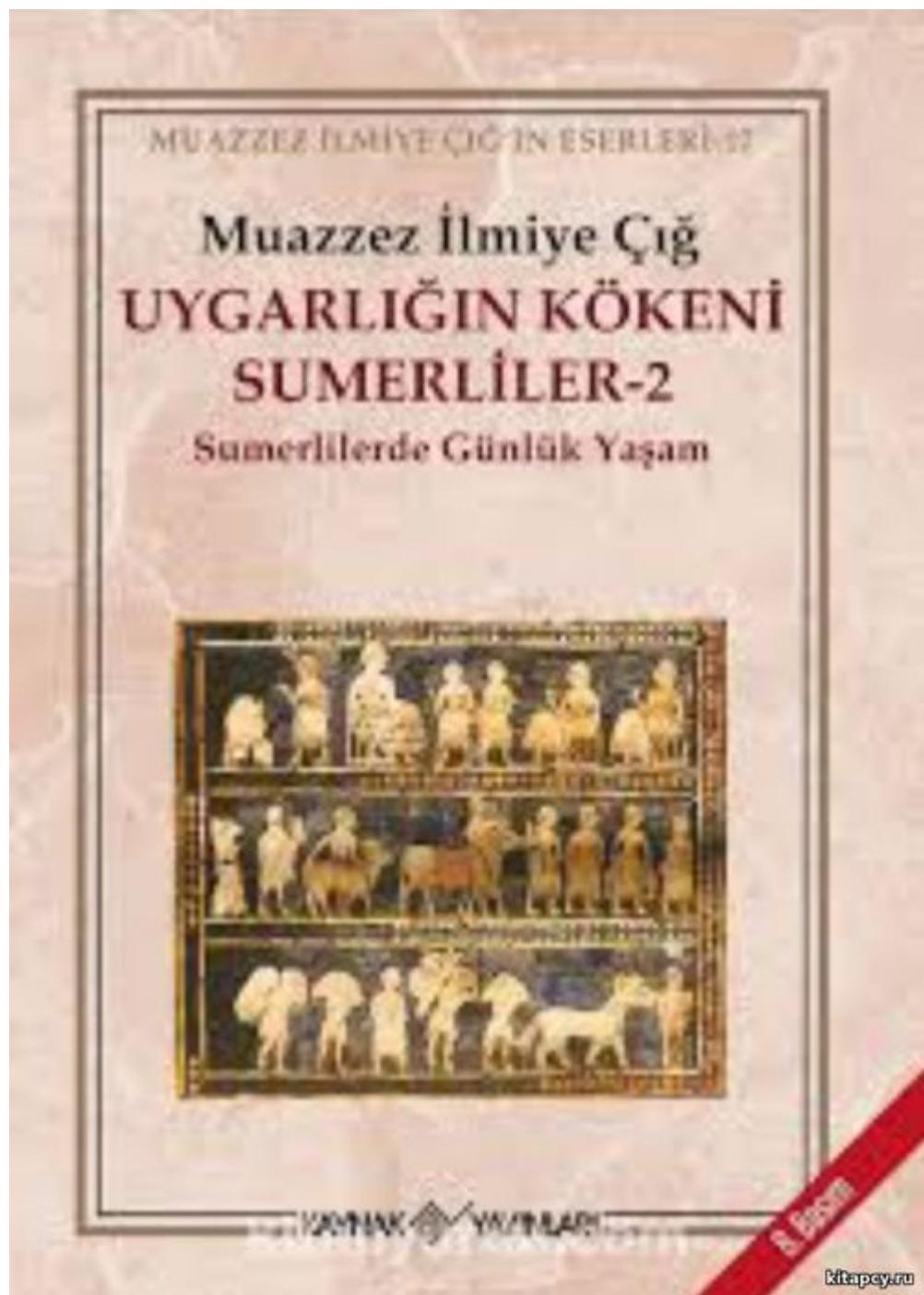
«Letonyň oglы Apollona çyny bilen ýalbarmaga başlady we şeýle diýdi:

«Diňle meni eý kümüş ýaýly,
diňle meni eý Hrisanyň we Killanyň penakäri,

Eý Tenedosyň güýcli hudaýy Sminfeý!

Eger men wagtynda ybadathanany öküzleriň, geçileriniň budundan dolduran bolsam, meniň dilegimi kabul et:

Danaýlar döken gözýaşlarynyň ýerini oklaryň bilen ödesin». Diňe şu setirlerdenem mal gurban etmelerdäki «almaly-bermeli» çemeleşmäni görmek mümkün. Para-peşgeşiň subutnamasy bolman biler, emma ortada soýlup ýakylan butlaryň külleri duran bolsa, dilegi gowuşmadyklar şeydip hasabyny soraberýär.

- **TUPANDAN AMAN SYPDYLAR, BARYBIR GURBAN EDILDILER**

Şumerler dövründe ýaşap geçen sygyrlaryň ykbaly-da şolaňkydan üýtgeşik däldi. Muazzes İlmiye Çygyň «Siwilizasiýanyň köki şumerler» ("Uygarlığın Kökeni Sümerliler") kitabynyň ikinji

tomunda aýdylışyna görä günde birnäçe gezek hudaý heýkelleriniň öñünde iýmek-içmek goýulypdyr. Keselçilikden ýa bela-beterden halas bolmak islenende, gezek biçäre sygyrlara gelipdir. Haýwanlar «köstsiz» bolmalydy, ýarasy ýa başga kemi bolmaly däldi. Gurbanlyk malyň damagyny din adamsy calmalydy. Gurbanlyk malyň kellesi, adamyň kellesi, boýny we içki organlary bilen sag budy adamyň organlaryna barabar görlüp, hudaýyň öñünde goýlupdyr, galany paýlanypdyr.

Ynanýanlar üçin Nuhuň tupany-da gurbanlyk meselesinde möhüm bir zada ünsi çekýär. Nuh pygamber (a.s) ähli haýwanlardan iki jübüt alyp gämisine mündüripdir, şeýdibem olary halas edipdir. Töwratda «Suwlar iň belent daglaryň başyna çenli çykdy. Suwlar jümlw janly-jandarlary ýok etdi. Üz elli günden soñ suwlar çekilmäge başlady».

Nuh tupanyň yzyndan aýaly, ogullary, gelinleri bilen gämiden çykypdyr. Bedrettin Jömert «Mifologiya we ikonografiya» kitabynda tupandan soňky bolan zatlar hakda Töwrata salgylanyp şulary gürrüň berýär:

«Nuh» Hudaýa sadaka bagış etdi. Ähli arassa haýwanlardan, ähli arassa guşlardan alyp sadaka aýmançasynda ýakyp, Hudaýa gurban etdi. Bu hoşboý ysy duýan Hudaý mundan soñ ýer yüzünü adamlar üçin näletlemejegini aýtdy».

Gurban edilenleriň arasynda sygyram bardy...

• «BAKARA» SÜRESINDÄKİ GURBANLYK MAL SAÝLAP ALNYŞYNYŇ BEÝANY

Hristianlykda-da sygyrlar üçin ýagdaýyň üýtgemändigi görnüp dur. Mattanyň Injilinde Isa pygamberiň (a.s) gürrüň berýän «simwoliki» hekaýaty şeýle başlanýar:

«Gökleriň hökümdarlygy ogly üçin toý dabarasyny guraýan patyşa meñzeýär. Patyşa myhmanlary toý dabarasyna çağyrmak üçin çaparlary ugratdy. Emma olaryň gelesi gelmedi. Ikilenç başga çaparlary ugratdy. Ol:

– Myhmanlara aýdyň – diýdi. – Nahar bişdi. Sygyrlar, hem-de ýörite bakylan tütweler soýuldy. Hemme zat size garaşýar, toýa gelîň».

Yslamyyetde-de sygyrlaryň ykbaly üýtgemedi. Gurhanyň «Bakara» süresinde (Bakara – sygyr manysyny berýän bakar sözünden gelip çykýar) sygyrlar hakda şeýle diýilýär:

«Rebbim onuň daýhanyň öňüne düşüp ýer sürmedik, görnüp duran ala-mulasy bolmadyk sygyr bolmalydygyny buýurýar» diýdi. «Ine indi doly sypatlandyrdyň» diýdiler. Şondan soñ ol sygyry soýdular, ýene biraz duran bolsalar, beýtjek däldiler».

(Ogluny gurban etjek bolanda asmandan inendigi aýdylýan goçy

gurban eden pygamberiň gürrüni bilen birlikde ownuk mallaryň görýän horluklarynyň taryhy başga bir ýazgymyň temasy). Yüzlerce ýyl geçýärdi, eýýamlar açylyp-ýapylýardy, emma sygyrlaryň bedibagt taryhy hiç üýtgemeýärdi. Köphudaýly dinlerden ýekehudaýly dinlere çenli hemmesiniň ynanjyna görä bela-beterlerden uzak durmak we günäleri ýuwmak üçin gurbanlyk mal soýmak gerek bolýardy. Sygyrlar guramaçylykly ýagdaýda göreše girişmese, bu bedibagt takdyryň eminden gelip bilmejekleri görnüp dur. Ähli ýurtlaryň sygyrlary birleşmeli! Hem olaryň nogtalaryndan başga ýitirjek nämesi bar?

Hakan GÜNGÖR.

27.09.2015 ý. Edebi makalalar